List 5.

NOVICE

Tečaj XXII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 3. februarja 1864.

Gospodarske stvari.

Sol za živinsko krmo.

Po angležkih in francozkih skušnjah.

(Konec.)

Koliko pa naj se daje solí živini, ni lahko odločiti, da se ji ne dá preveč.

Na Angležkem v najboljih kmetijah se suče mera solí tako-le: Teletu pol leta staremu dajó po unči solí na dan; junčku ali pa telici leta starim po 3 unče; pitavnemu volu po 6 unč, molzni kravi pa po 4 unče.

V Belgii imajo postavno mero za živinsko sol, za ktero gospodarjem tudi ni treba davka odrajtovati, kteri se odrajtuje za sol, ki se rabi za druge namene; postava belgiška odločuje, da se volu daje na dan po $1\frac{1}{2}$ do 2 unči solí; za teleta je preveč, za bike pa premalo po angležkih in nemških skušnjah. Belgijanska vlada dá sol, ki jo prodaja brez davka kmetijam, pomešati z mavcem (gipsom) ali apnom, da se za nič druzega ne porabi kakor za kmetijske potrebe.

Kjer se konjem daje sol, trdijo živinorejci sploh, da ta malenkost, ki se za sol potrosi, v drugih rečéh se obilo povrne. Angleži in Amerikanci klajo konjem, oslom in mezgom mešajo s soljo. Daje se je doraslemu konju srednje velikosti blizo 2 unči na dan. Belgiško vladarstvo odmerja vsacemu doraslemu konju nekoliko čez unčo solí na dan.

Ovcam se daje na Angležkem in Nemškem, če so dorasle in so navadne velikosti, le po pol unče. Obilne skušnje so razodele, da je sol ovcam bolj koristna, kakor vsaki drugi živini.

Pri prešičih je pa menda najboljša razmera, če se solí vsakemu doraslemu repu po dve tretjini unče na dan dá. Če pa prešič boleha, je malo več dobí.

Ako se živina s soljo krmi, je najbolje, da se sol prav dobro s klajo pomeša. Ker je pa mešanje solí s suho klajo precej sitno in težavno delo, naj se presodi mera solí po tem, koliko vaga suha klaja, ki jo ima živina dobiti, in potem naj se solí dá kako drugač, da se ji klaja ne presolí, sicer bi živini več škodovala kakor hasnila. Pri gospodarstvu, kjer se oljnate ali ogeršične preše živini pokladajo, ki so nekoliko neprebavljiva krma, se sol ž njimi lože meša, kakor s vsako drugo suho krmo. Najložé se meša pa s kuhano in poparjeno klajo.

Opomniti je še, da preveč solí dajati, je škodljivo; zato smo gori natanko rekli, koliko naj se je daje. Presoljena krma vname živinčetu žlemne kože in napravi razne kožne bolezni, posebno ovcam. Konji dobijo po preobili soli drisko, voli pa razne krvine bolezni. Goveji živini se ne sme nikdar solí dati, ako ni dobila poprej obilo krme.

Za zdravilo se solí živini, da se izčisti, po ti meri daje: Konjem po 8 do 10 unč, volom pa 10 do 16 unč; ovcam po 2 do 3 unče; prešičem tudi po 2 do 3 unče; psom pa po 1 do 2 unč. — Strup pa ji bo, če se daje konjem po 2 funta; volom po 3 funte; ovcam po 6 do 8 unč; prešičem pa po 4 do 8 unč.

O goveji kugi.

Po naznanilu c. k. deželnega poglavarstva v Gradcu se je 27. dne preteklega mesca na Štajarskem v Rastezu, vasi sevniškega okraja (Lichtenwald) prikazala bolezen z vsemi znamenji goveje kuge; dvoje goved je poginilo tisti dan, dvoje pa še bolnih bilo. Iz Blance se nam piše 31. jan., da že 7 goved je v Rastezu poginilo. Varujte se, gospodarji, ubogajte!

Narodno-gospodarske stvari.

Uvodni razpravek o narodarstvu.

Spisal Ivan Geršak.

(Konec.)

Pa je še precej telesnih potreb. Kako različno je vendar oblačilo ljudí! Tako se ne nosi gospod in kmet enako; drugače Srb, drugače zopet Francoz! Pa tudi pri posameznem človeku je obleka jako različna. Obutev, platnina, suknjina, pokrivala, posebne zavratnice, posebni robci, posebne ruče itd.! Ta hodi brez ure; oni mora imeti zlato uro; ta nosi slamnik, onemu je treba zajčnjeka; ta ima lesene coklje, onemu se svetijo črni škornjički kordovanskega usnja!

Kako različen je pa zopet živež današnjih narodov ali posameznih oseb! Jedni imajo vsaki dan belega kruha, mesa, vina, čaja itd.; drugi so zadovoljni s koščekom ovsenega kruha in nekaj sočive; repa, korenje, krompir je njih najnavadniši živež; srečni so, če le ob velikih praznikih imajo založiti košček govejega mesa; vina ne okusijo cele leta, kave, čaja ne poznajo; njih živež komaj dosega, da le delati morejo; slasti, okusa nobenega nimajo.

Prištejmo še prebivališča telesnim potrebam; saj nas varujejo bodisi zime, bodisi vročine, bodisi tudi nevarnih ljudí. Kolika je ta različnost pojedinih prebivališč! Tam visoke poslopja bogatega mestjana, tù majhna bajtica bornega kmeta. Vendar dragi moji bi se motili, če bi mislili, da je uni zato srečen, ker v palači prebiva, drugi zato, ker črni frak nosi, tretji zato, ker ima jesti in piti, česar mu duša poželí. Sreča je čudna stvar, ktero skoraj vsi ondod lovijo, kodar je ni. Rekel pa bi, da je gotovo tam najti, kjer se zadostuje vsem potrebam, — ako so te potrebe

le tudi prave potrebe. Kmet nima takih potreb kakor mestjan; lahko je toraj zadovoljen pa srečen z malim blagom, morebiti še bolj kot mestjan z velikim, če veliko blago njegovim še večim potrebam vstreči ne more. Ako bi pa človek dosti imel blaga, da pomiri vse svoje potrebe, ga vendar ne bi srečnega imenovali, spoznaje, da je pijančevanje tudi jedna, morebiti največa njegovih potreb. Potrebe morajo toraj biti prave, pametne, človeka vredne.

Dosihmal smo govorili le o telesnih potrebah.

Prestopimo k dušnim. I tù je veliko različnosti. Tù moramo opustiti one potrebe dušne, ki se z blagom pomiriti ne dajo navadoma, postavimo, vero v edinega Boga; vendar se dá saj pokazati z blagom način, kako da mu človek to vero in spoštovanje skazuje, na pr.: zidaje mu lepe cerkve, stavljaje umetne podobe itd. In glej čudo! Ta dušna potreba se je prva pokazala pri starih narodih, Egipčanih, Grkih itd. Njihove svetišča, njih piramide še dandanes kažejo tadašnjo dušno potrebo, tadašnjo stopnjo njihove omike. — Ne le v lepih poslopjih in krasnih božjih hramih so mikali naši preddedje na sami svoji omiki, temuč tudi v lepem petji, v krasnih poezijah, kterih del je preživel starodavnost, ter se ohranil nam poznim unukom. V petji se izrazuje čut človeški, v petji se blažijo naše misli, v petji se povzdigamo do nadzemskih, nebeških višin. Kako krasen je epos Homerov! Kako globoko je segal v srce mladega poslušavca glas sivega, slepega pevca, pevajočega o hrabrosti Ahilovi! Spominjaje ga neumrljivih del svojih otcev spodbada ga k novim še večim delom. In petje se vleče od starodavnih časov do današnjega dneva kot zlat trak skoz večkrat krvavo pisano zgodovino. Celó srednji vek, ki je do pred 300 leti trpel težkih tisoč let, v kterem so divji roparski narodi ropali pridnega delavca, v kterem so ptuje krdela teptale lepo strn mirnega kmeta, — celó ta zarobljeni svet je imel svoje pevce, svoje pesnike. Ni ne bil tako čisto zgubljen in zavržen narod, čegar kralji in vitezi so ponosno prebirali harfo, ter potovaje od grada do grada prepevali o nježni dragi, o milem domu. Angležki kralj Rihard je bil v vojski hraber in močan, da so ga priimenovali „oroslanovo srce“, pa znal je tudi tako umetno odbijati strunam mile glasove, da so ga poznali po vsi Evropi.

Tudi mi, dragi Slovenci, radi pojemo; v petji se čutimo brate, v petji pozabljujemo vse stiske, v petji iščemo pripomočkov za napredek. A prava misel narodna so naše čitavnice narodne, budeče dalje na globoko in široko potrebo petja, da si bo sčasoma želel sam prosti kmet vdeležiti se milega petja, da bo počasi vstregel veliki „potrebi“, ako bo se radoval pri narodni „besedi.“

Je pa še več naredeb v človeškem društvu, ktere so pripravne povzdigniti omiko naroda vsega, kakor tudi posameznega človeka. Kdo izmed nas ne vé ceniti gledišča? Tù se godí še enkrat pred očmí gledavca, kar se je godilo v djanskem življenji; tù se učimo novih zakonov dušnega življenja; tù se naša duša povzdiga po velikanskih značajih ali karakterih do nadzemeljskega življenja. Ker gledišče streže le dušnim potrebam, je tudi dobra mera duševnih potreb naroda. Bolj ko je narod izobražen, lepša in veča potreba mu je gledišče; kjer pa kteri koli narod še dremlje dušni dremec, tam se ne gane nobena želja po duševni slasti. Istina so tedaj znane besede o gledišćnem odru, da „njegove deske pomenijo svet.“ Ozrimo se okoli sebe; nikjer ne najdemo slovenskega gledišča. Ni še oni duh nad Slovenci razpel svojih kril, pod kterimi bi se razveseljevali pred odrom, pred lesenim svetom; ni še onih pogojkov, kteri so potrebni celotnemu razvitku človeške bitnosti. Da bi vendar predolgo ne morali čakati, da nas zdrami prijazna roka iz dolgega spanja!

Stoj! nismo taki zaspanci kakor praviš; imamo čitavnic, imamo pevskih društev, imamo narodnih časnikov itd., ali to ne veljá nič? — Polagoma, draga dušica, polagoma! Čitavnice so res dobra naprava, tako da je ne morem prehvaliti; vendar se zanašati na same čitavnice je ravno toliko, kakor da bi rekel, da mi klobuka treba ni, ker že srajco imam. V čitavnicah res dosegamo žlahni namen, da širimo omiko na kmetih, med proste stanove, da zbudujemo društveni nagon, vzajemni duh. Al večina naših nemških sosedov, čeških bratov je že na oni stopnji omike, ktero naši kmetje še le doseči imajo. Domorodci so se tam nekaj prej dela poprijeli a toraj prej dosegli namen svoj, kakor na priliko, na Českem, na Belgiškem, koder cvetè poljedelstvo in obrtništvo. Toraj ne smemo postajati na potu omike, dalje moramo segati po sladkem sadu življenja, po spoznanji naše bitnosti. — Da pa so čitavnice in druge društva enake vrste mogoče, to ima globoki vzrok v sami človeški naravi. Le človek je vstvarjen za društvo v višem pomenu, kterega si sam stvari, kteremu se prostovoljno druži. Res je, da tudi marsiktere živali (čbele itd.) živijo v družbi, a to jim je le naravni nagon (instinkt), kteri jih sili skupaj bivati in delati.

Kakor toraj človek obstaja iz duše (duha) in telesa, tako so mu tudi dvojne potrebe prirojene, telesne (naravne) in dušne (nravne). Dvojne pa potrebe niso take, da bi lahko eno ločil od druge; telesna potreba je le bolj telesu namenjena, dušna pa našemu duhu, srcu, naši volji; vendar podpirajo potrebe druga drugo. Kdor nima jesti, kdor zdrav ni, nima niti veselja do nobene veselice, pri nobenem petji, pri nobeni prirodni lepoti. Tolaženje dušne potrebe pa pomaga tudi telesu, včasi človek ozdravlja hitrejše, če mu streže ljubeznjiva roka, če ga razvedruje prijatelska beseda. Obe potrebi ste pa podvrženi skrivni znotranji postavi našega bitja, ktera nam zapoveduje ali prepoveduje streči svojim potrebam. Ta skrivna postava veleva goltnežu zmerno jesti, piti itd., dasiravno ima dosti blaga; ona zapoveduje človeku delati kakor mu terja vest in prava pamet. To skrivno postavo so naši dedje imenovali nrav (Sittengesetz), tako jo imenujejo Rusi, tako jo hočem tudi jaz imenovati v svojih spisih. Razločiti pa moramo nrav od podobne si besede narava, ktera pomeni vse stvarí in prikazni, ki so zunaj nas; za ta pomen se bi imela počasi vmestiti beseda priroda. Potrebe so toraj telesnodušne ali prirodonravne.

Narodarstvo ima preiskavati, ktere stvarí, ktere naprave vstrezajo raznovrstnim prirodonravnim potrebam. Treba je toraj bilo, da smo v uvodnem razpravku govorili najpred o potrebah. — Da pa razsodimo ne le stvarí hasljive nam, temuč tudi način, kako da se rabiti imajo, se bodemo ozirali na vse straní, v starodavne čase tako dobro kakor na današnji stan narodarstva v državah više omike (na Angležko, Švajco itd.); treba bo gledati na občinstvo, ne le na posameznega človeka, na samega sebe; saj marsikteri človek želí sebi, kar se ne zlaga s pridom narodnim. Narodarstvo je pa gospodarstvo naroda kot posebne osebe, ne pa gospodarstvo poedinega človeka.

Če pomislimo, da se skoraj vsaka stvar dá pretresavati iz stališča narodarskega, da so železnice, ceste, učilnice, denar, banke itd. narodarstvene naprave, bomo tudi čutili potrebo narodarskih razpravkov.

Hajd še na to celinato polje, hrabri Slovenci bistrega uma, slovniško polje pogumno prekopavši; še tù se začnite sukati, ker imate že dobro orodje v rokah — vrlo uglajen jezik!

Zgodovinske stvari.

Kaj je zgodovina? Kako se piše zgodovina?

Spisal in govoril v čitalnici ljubljanski dr. E. H. Costa.

Narodje napredujejo, kadar se njih izobraževanje širi in množí. Kjer koli vidimo napredek, ne moremo dvomiti, da se ne bi izobraženost širila in množila. Čedalje več se nahaja tacih mož, ki znanstva ljubijo in česté, kar se pa lehko še bolj trdi o zgodovini nego o naravoslovskej vednosti. Nobenega med nami ni, da bi se uže ne bil pečal sè zgodovino, če z drugo ne, vsaj s prigodbami svetega pisma v prvih razredih normalne učilnice. Nadjati se torej smem, da ne bode čisto dolgočasno moje govorjenje, ako poskusim razložiti: kaj je zgodovina? in kako se piše zgodovina?

Kakor priča uže samo imé, zgodovina pripoveduje to, kar se je zgodilo. Govorí se tudi o naravoslovskej zgodovini, to je, o pripovedovanji, kako se spreminja telesna narava; ali zdaj se ne bodemo dalje na to ozirali, ampak pred očmi bode nam samo prava zgodovina, ki poroča o posameznih ljudéh in o vsem človeštvu. Ker pa je posamezni človek le ud tiste velike verige, ki je v neprestanem napredku, ki se večno i brez vsega konca razvija, zato vsaka zgodovina pripoveduje, kako se mika in obrazi človeški rod od svojega prvega začetka do naših dní.

Najprostejša in najprva zgodovina je le ob kratkem brez kake lepote zapisovala, kaj se je godilo. Taki so bili letniki (kronike) najstarejše dôbe. Iz te je razcvela pripovedujoča zgodovina, ki je imenitne dogodbe vezala in pripovedovala, da je vstrezala veselju radovednih bralcev, pa ni v sebi imela globoke misli, ktera bi jo bila vodila. Še le vzročna (pragmatična) zgodovina je začela preiskavati, kje imajo svoje globokejše jedro prigodbe, ktere je potem vezala po vzrokih in učinih, ter umetno devala v red po vseh pogodbah te notranje zveze.

Ako hoče zgodovina doseči svoj pravi namen, mora prigodke tako pripovedovati, kakor so se v resnici godili, in značaje tako popisovati, kakor so res sézali v tek raznih dogodeb, s kratka, pravi zgodopisec mora biti objektiven. To pa ni majhno zahtevanje in težave niso male, ker se človek rad udaja zmotam, in tudi najkrepkejša volja popolnoma nikoli ne doseže najviše stopinje, ker človeška narava je preslaba. Vendar pa objektivnost še zmirom ostaja v svojej trdnej veljavi, ker izvira iz bitja in prave lastnosti vsake stvarí, in kdor se čuti povabljen zgodovino pisati ali učiti, naj si prizadeva, da bode vstrezal tej prvej pogodbi, po kterej mora hrepeneti, kakor po najplemenitejšem vzoru (idejalu).

Zgodovina je ali životopis ali osamna zgodovina ali pa svetovna zgodovina.

Vsak človek ima svojo zgodovino. Tak, kakoršen je človek, ni prišel na svet, ampak počasi se je tako zasuknil. In zgodovino, ktera učí, kako se je posamezni človek razvíl, imenujemo životopis. Opomina vredno je pa to, da so največe može najbolje zadeli in sodili pisatelji druzih narodov. Tako Angličanje sami ne tajé, da jim je še le nemški zgodovinar Gervinus odprl oči, da prav umejo svojega največega pesnika, Shakspearja, ki se vrstí med najsvetlejše zvezde vsega obnebja človeške zgodovine: a Nemci se morajo pa zahvaliti, da jim je Angličan Lewes spisal najboljši životopis o Götheju. Mi Slovenci čutimo, kako težko se pogreša narodno životopisno slovstvo. Kje si namreč more narod iskati izgledov, od kod si more dobiti čislanje samega sebe, nego v tenkem popisovanji slavnega živenja svojih najboljših bratov? Lansko leto nam je sicer dalo obširen životopis izvrstnega Slovenca, zvestega, dobrodarnega sina svojega naroda, nepozabljenega in nedomeščenega vladika Slomšeka — ali, da bi tako ne! v tujem jeziku, v nemščini, ktere naše ljudstvo ne zná. Še zmirom pogrešamo polnega Vodnikovega životopisa, dasitudi je uže obilo gradiva za-nj zanesenega. O Preširnovem živenji pa še nimamo niti kratkega popisa!

Osámna zgodovina je lehko zopet razna, ker lehko popisuje, kaj se je dogodilo kacemu mestu, kacemu kraju, samostanu itd., ali pa vsemu narodu, deželi, kraljestvu ali državi. V prvo vrsto spada „Celjska kronika“ župnika Orožna, v drugo pa „zgodovina kranjske zemlje“, ktero je Vodnik bil zložil za učilnice. Tudi bi jako bilo želeti, naj bi se spisala v slovenskem jeziku „zgodovina kranjske zemlje“, še raje pa zgodovina slovenskega naroda. Res je, da bi prav ta zgodovina prizadevala velike težave, ker se je dozdanje zgodovinsko preiskovanje malo oziralo ali pa čisto nič na ljudstvo in njegove razne osode. Izvrstna zgodovina posameznih dežel je „zgodovina česke zemlje“, slavnega českega voditelja Palackega in „angličanska zgodovina“, ktero je spisal Macaulag. Če ne po jeziku, je vendar po svojem obsežku znamenita „dogodivščina štajarske zemlje“, ki jo je v slovenskem jeziku spisal nepozabljivi rodoljub naš Anton Krempel.

(Dalje prihodnjič.)

Slovstvene stvari.

Nadalje o besedicah anti, an, ni, niti.

(Konec.)

Častiti bravci bi zdaj lahko od mene zahtevali, da jaz navêdi za vsaki prikaz, ki sem ga povedal, primer iz knjige. Jaz mislim da bi to mogel, in tudi bi rad, ali zdaj nimam ne časa, da bi iskal, ni ne pripravljenih tacih knjig; naj bo tedaj za to pot dovelj samo nekoliko primerov, iz kterih se bo tudi dal uganiti genij slovenskega in slovanskega jezika. Ti-le so:

1. Iz stare slovenščine: „Nesem se ni približil jemu. Ni malo ne možaše videti“ (*Mikl. slovnik 1863 III. zvez.*)

2. Hrvaško-srbski: „Car ne mogne ni kud, ni kamo“ (*Vuk*). „Inoga ni luča ni oka nije Višnji svetu podelie.“ (*Maž. hrv.*) „A jednome ni to nije moglo iziči.“ (*Vuk*). „Kdo svoje odbacuje, nije ni tudjega vredan.“ (Nar. prislov.)

3. Iz češčine: „Ani had svyh stržev (črev) nesežirá. Chu dobreho (ubozega) ani svojet' nezna. Ani s tebou nemohu žiti, ani bez tebe biti.“ (Čelakovski nar. prisl.)

4. Iz ogerske slovenščine: „Na lici zemlje je nej (nam. nî); vsaki človek kerščenik, nego jeso i vnogi drügoga vadlüvanja (vere) kakti: Židovje, Mohamedanusje, poganje. Niti sami krščanje so nej (nam. nîso) vsi edne fele.“

Proti bratom — sestram mojim je moja dužnost etu, naj se ž njimi lepo zbivam, ž njimi se nepernjam, ni njim nevoščeni ne bodem.

Deseta zapoved: „Ne poželi bližnjega tvojega žene, ni sluga, ni službenice, ni nika, ka je njegovo.“ (Kerščanstva abecé v Kösegi 1845).

Kako mora v slovenščini, če prav je že ni v stavku, še vselej ne stopiti pred glagol, vidi se najjasneje pri besedah z ni sestavljenih.

Kakor na pr. pravi Srb: „Car ne mogne ni kud, ni kamo“ — ravno tako govorimo mi: „Nikod nikamor ne; nikoli nikjer ga ni“; „ni se nam izpolnila

ta želja kratko nikar ne.“ (Nov.) „Nimamo nikake gotovosti.“ (Nov.) „Boječega zajca hočete s tem odpoditi, nikakor pa srčnih možakov ne odgnati.“ (Nov.)

Ravno iz teh že tako rekoč okamenelih oblik, ki nam genij narodov predstavljajo že v stanovitnih, nespremenljivih kipovih, vidimo najbolje, kako je ravnati v druzih tem enacih slučajih. Ali se nebi mi vsi smejali, ko bi jel kdo pisati: „Ne grem in koli in kamor; kratko in kar ne?“ Pa vendar pišemo vsi v čisto enakem slučaji: „in konca in kraja ga ni“; „kratko in malo ne.“ Jeli hočemo še jasnejega dokaza, da smo v zmoti?

Zgled iz biblije od nebeških ptic, ki ga je zadnjič gosp. Cigale navel, bi se imel, jaz sem tega trdno prepričan, pravilno po slovenski tako-le prestaviti: „Poglejte ptice nebeške, ni ne (ali: one ne) sejejo, ni ne žanjejo, ni v žitnice ne spravljajo.“

Ko bi bil prestavljavec slovenski, ki je pisal trikrat in, vedil, da je tudi v slovenščini nikavna vez ni a ne in, on bi bil čisto prav pogodil.

Zakaj češki prestavljavec v tem istem zgledu ni pisal ani-ne, kakor smo vidili iz mojih primerov, da je česka navada, tega pač ne vem. Kaj, ko bi ga bil zmotil latinski original? Zakaj prav zato, da po tuje mislimo, zablodimo tolikokrat s prave poti.

Res je pa to, da srbski pisatelji včasih pišejo ni (niti) brez ne pred glagolom, ali to menda samo tedaj, kadar postavijo to veznico neposredno pred glagol. Na pr.: „Nit' su snezi, nit' su labudovi.“ „Niti valja tako, niti može biti.“ Tako piše Vuk v narodnih pripovestih: Ja se ondolen ne mičem, jer niti je tvoje, ni moje blago ovo. A na drugem mestu pripovesti, kjer ni ne stoji neposredno pred glagolom, piše isti Vuk: a jednoma ni to nije moglo iziči.

Ali je prvi način tudi v vsakdanji govorici srbskega naroda vtrjen, tega jaz ne morem razsoditi, med Slovenci bo javaljne kje navaden.

Končevaje moram še opomniti, da v mojem zadnjem sestavku je v primeru: „Nisem ga vidil, ni poznam ga“ — nikavnica ne po tiskarskem pogreški izostala. Imelo je biti: „ni poznam ga ne.“

Če ima še kdo kaj dodati ali popraviti, naj blagovoli, da tudi to stvar po prijateljski in složno z dobrim vspehom doženemo.

Podgorski.

Slovansko slovstvo.

* *Paul Jos. Šafařik's Geschichte der südslavischen Literatur. Aus dessen handschriftlichem Nachlasse herausgegeben von Josef Jireček. I. Slovenisches und Glagolitisches Schriftthum. Prag 1864. Verlag von Fried. Tempsky.* — Cena 1 gold. 60 kr.

Ni sicer v slovenskem jeziku pisana knjiga, ki jo danes „Novice“ na čelo stavijo slovenskemu slovstvu, a slovensko slovstvo obsega iz početka do leta 1830 v taki obširnosti na 149 straneh, da dosihmal še nismo imeli tolikšne bibliografije. Bolj na drobno bomo govorili drugi pot o tej knjigi, kteri je visokoučeni naš Čop največ gradiva podal, in za ktero smo g. Jirečku (zetu Šafařikovemu) hvaležni, da ji je pripomogel na beli dan. Dobro došlo nam tedaj delo, ki nam imenuje knjige slovenske in pisatelje do leta 1830 — tedaj ravno iz tiste dôbe, iz ktere je težko bilo nabrati vse, kar se je godilo na slovstvenem polji. — Že danes pa moramo omeniti nekaj. Na strani 85. smo zadeli pod napisom: „Dramen“ na neko delo, ki se spevoigra (opera) imenuje z naslovom: „Bellin“, ena opera, ſkusi Jan Damaſzena; kratka alegorična stvarca je na 8 listih, natisnjena v P. Markusa „Pisanicah“ leta 1780; osebe so: Bellin (sonce), Burja, Sejvina (Ceres), Rožnecvitarca (Flora), Sadjanka (Pomona) — vse tri nimfe unih bogov. Igra se začne, da nimfe, v barki se peljaje, pojó „ario“:

Voſimo seſtríze!
Voſimo serzhnu:
Gibajmo ročice,

Veslajmo rozhnu!
Gonimo!
Trudimo! itd.

K tej operi — prvi slovenski! — je Jakob Zupan, učitelj v Kamniku, muziko zložil. Brž ko ne je tedaj ta opera kdaj igrana bila. Čeravno muzika morebiti ni dosti več vredna kakor beseda Damascenova, bi vendar prav bilo, da bi, če ni že zgubljena, pogube oteli to muziko. Ako kdo vé za to delo, naj pové; ali če ima sledú, naj sledí po nji. Kakor drugi narodi cenimo tudi mi svoje starine!

* *Pridige.* Govoril Janez Zlatoust Pogačar, dohtar bogoslovja, korar stolne cerkve in predsednik knezoškofijske zakonske sodnije v Ljubljani. Natisnil J. R. Milic. Založil pisavec.

Zora slovenskega literarnega leta 1864 je prelepo napočila. Tudi na cerkvenem polji je izšla knjiga, ki naj se ponaša ž njo vès narod slovenski. Pridige so korarja dr. Pogačarja. Posvečuje pridige slavni govornik njim, ki jih je o slovesni novi maši s povzdignjenim srcem spremljal k oltarju; nekdanjim učencem na poti v božje svetinstvo in vsem duhovnim bratom po Slovenskem v znamnje bratovske vzajemnosti.

Deljene so v tri dele. Prvi obsega pridige pri novih mašah; drugi dve vrsti postnih pridig in tretji pridige o raznih priložnostih.

Ni namen teh vrstic pretresati pričujočo knjigo; le nektere črtice naj se omenijo. Če pregleduješ vrsto novomašnih pridig, res se ne vé, ktero izmed njih, in kaj bi v vsakteri bolj povzdigoval. Vsaka novomašnih pridig meri na dve strani; razlaga dolžnosti mašnikov in vernega ljudstva. Toraj pridige tega dela ne bodo le v osebno premišljevanje duhovnom, vidim jih v duhu tudi v roki marsikakega neduhovna, ki je tù ali tam slišal zdaj tiskano pridigo iz ust navdušenega govornika. Prebiral jih bo marsikdo, ki je s tesnejimi vezmi navezan na tega ali unega mašnikov, ki so jim govorjene bile pričujoče pridige, zopet bo prebral pridigo in vedno se mu ponovil spomin veselega dné; nisem porok, da bi mu pri branji ne kanila z oči marsiktera solza v spomin veselega dneva.

Postnih pridig obe vrsti se odlikujete, kot sploh vse, po čudnem bogastvu podob, priči ste prežive domišljave pisavčeve. Koliko krasnih, izvirnih misel, ki je vsaka sposobna, da se cel govor iz nje osnuje.

Med priložnostnimi pridigami ste dve, ki spadate v sveto leto in ste bile obe pridigovane v ljubljanski frančiškanski cerkvi.

Sledite dve predpustni pridigi govorjeni v Tržiči. Naslednja božična, pridigovana v Šenklavži, veličastna je v podobah. Zato sledí ena najbolj podučivnih, pridigovana je bila v Trnovem na Belo nedeljo, govori o darovih sv. Duha.

Sledite pridigi o posvečevanji cerkva. Prva, govorjena v Laščah, druga v Horjulu. Za to je govor v poslovljenje od stare Loške cerkve, ker namenili so se Ločani nov in lepši tempelj postaviti živemu Bogu.

Natisnilo se ni veliko iztisov, delo obsega 27 pôl v osmerki, toraj 424 strani.

Stopi naj toraj delo v beli svet; priča je visoke učenosti in blagega srca pisavčevega; prepričujte se sami ter vzemite in berite.

Potopisne črtice.

Pisma slovenskega učenika svojemu bratu.

1. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Predragi brate! Ne bodeš mi zameril, dragi moj, da po večletni navadi o zadnjih vélikih šolskih praznicih nisem bil pri Tebi. Saj veš, da že Rimljanom priljubljeni pregovor „variatio delectat“ se mnogokrat ponavlja tudi dandanašnji. Al pustiva to modrovanje! Dobro poznaš mojo naturo, ki me danes sèm, jutri pa tjè čez hribe in doline žene. Čeravno pa bi iz Tvojih dopisov včasih kmali spoznal, da Ti nič kaj po volji ni, če včasih opašem popotno torbico ter grem gledat, kako se unkraj naših gorá suče svet, vendar pa le rad oprašuješ: no, kaj pa tù in tam ljudjé počnó; kako je to in uno itd. — Zvedi tedaj po pismih, kar Ti o mojih dogodbah preteklih „vélikih vakanc“ ustmeno nisem povedal; morebiti jih še komu drugemu pokažeš, ki je radoveden kakor jaz.

Kakor ti je dobro znano, se je lansko leto obhajal na slovečem moravskem Velehradu tisočletni spomin pokristjanjenja naših starih preddedov po sv. Cirilu in Metodu, ki sta s svojo, še dandanašnje tako zeló čislano cirilico utemeljila tudi slavensko slovstvo in prva načrtala našim sprednikom besede večne resnice v domačem jeziku. Severnim avstrijanskim Slovanom bilo je celo preteklo leto tako rekoč praznik, posvečen imenovanima svetnikoma; na tisoč in tisoč hitelo jih je na Velehrad. Tudi po naših južnih deželah, ki so v svojo pratiko letos prvikrat dobili sv. Cirila in Metoda, razlegal se je klic: „Bratje hajd, na Velehrad!“ Škoda, da je daljava marsikoga oplašila, da je domá ostal; eni so pa vendar le ostali sklepu svojemu zvesti. In glej, ljubi brate, brez vseh posebnih priprav je bil tudi mene veter zanesel tjè po svetu, tjè gori na severne kraje, celó dalje, kakor sem izprva mislil iti. Vidil sem Celje, Maribor, Gradec, Beč, Velehrad in Holomuc. „De-te-plentaj! saj se pa res nisi norca delal“ — Te slišim prijazno se muzati; „je li Te morebiti celó med poljske prostovoljce gnalo?“ „Tega ravno ne; zašel sem bil vendar po naključbi med 700 teh revežev.“ — Čuj tedaj drage volje potopis moj, ki Ti ne bo ponavljal, kar že veš, ampak povedal le, kako sem jaz svet vidil.

Oktobra meseca že je bilo, ko sem hitel z mnogimi drugimi proti ljubljanskemu kolodvoru. Solnce sijalo je kaj prijetno in zlatilo belkaste pečine kamniških planin. Po kolodvorski veži trlo se je ljudí in slišali so se tukaj tako navadni ogovori: „kam pa ti? — vi pa, kam? — tudi vi tukaj, gospod! na ktero stran neki?“ — in mnogo tacega. Čakalo nas je hlapona mnogo; — bili smo raznih rodov, stanov in obrazov. Kmali zapoje zvonec, „lukamatija“ pribrlizga od Trsta, in zdaj hité eni z vozá, eni v voz. Saj veš, da učenikom ljudskih šol, kterim navadno „financ-minister“ ni posebno prijazen pobratim, ne kaže na prve kola vsedati se; toraj sem tudi jaz gledal, na kterih vozovih je „umara tri“ namalana. Kmali kondukter, akoravno je železnica francozka, zavpije svoj „fertig“, ki ga le Nemec razume, — zvonec, pa vsakemu narodnjaku razumljiv, zabingljá, trobentica zapoje, „lukamatija“ zažvižga in s težkim stokanjem zavozi nas vèn na sprelepo ljubljansko polje. Vedno hitreje in hitreje je šlo; Št. Peterska cerkev, Božji grob, Selo, Vevški grad, cerkev Marije Device v polji: vse to zdrčalo je na desni strani ko blisk memo nas; tudi dvoglavna Šmarna gora odmikovala se je vedno bolj našim očem, le v daljavi na severji tam stoječi visoki kranjsko-koroški in kranjsko-štajarski mejniki ostali so nam najdalje zvesti. Kaj ponosni so res ti velikani, da jim jih ni kmali para.

V hipu smo bili na prvi postaji od Ljubljane: v Zalogu. Kakor veš, je slovela ta vas nekdaj daleč okrog in celó v Hrvatii, Ogrii in daljni Turčii; poznali so jo ko „barkostajo ljubljansko“. Koliko blaga, žita in vina se je naložilo in razložilo tukaj svoje dni; koliko „Šentjanževca“ je poteklo tukaj „za srečno rajžo“ — glej brate, to ti je zdaj zeló vse minulo. Le trenutek stojí hlapon, in ne zmenivši se za Zalog, ne za njegove pretekle srečne dni, zdrčí čez Ljubljanični most in vihrá pod nizkimi griči naprej. Na desni nam je zdaj razgled, razun v kako tesno grapo, zaprt; ne pa tako na levi, kjer še vedno gledamo odprti svet. Dole s svojim slovečim gradom unkraj Save; sotok Save, Ljubljanice in Bistrice, bi tukaj bolj natanko spregledovali, ako bi nas čarobna moč hlaponova ne tirala tako urno naprej. Škoda, da se razposajena Sava tako rada naveliča svoje struge in si trmoglavo prebira pot zdaj po ti, zdaj po drugi strani; marsikaka rodovitna njiva, marsikak pisan travnik imel bi med Zalogom in Lazami (drugo železnično postajo) svoj lepi prostorček in redil bi živinico in ljudí zlasti zdaj, ko jim je hlapon dosti ljubega kruhka odnesel. Naprej od Laz vgledamo Save strmo goro, ktere vrhunec ovenčan je z cerkvico sv. Miklavža. Veš, ljubi brate, kolikokrat so nam rajni naš oče (Bog jim daj večni mir!), ktere je vroča njihova skrb za našo izrejo mnogokrat peljala s svojim železnim blagom tukaj memo v daljni svet, pravili o ti cerkvi in gori? „Vselej“ — djali so — potihnil je poleg cerkve sv. Miklavža brodniški šunder in tiho veslali so tù memo, priporočevaje se temu svetniku v varstvo in prosé ga srečnega potovanja.“ Vožnja po Savi pa res ni bila igrača; marsikterega brodnika pogoltnili so njeni srditi valovi. — Postaja v Kresnicah nas je zamudila zopet le malo časa, in zdajci drčali smo naprej. Na levi unkraj Save stojí farna vas Hotič; nekoliko naprej kimajo z višine doli Vače s svojo lepo novo cerkvijo, — mi pa bližamo se gradiču Poganiku, pod kterem nas sprejme noč podzemeljskega prerova. Kakor hitro vgledamo zopet beli dan, previhramo Savo po dolgem pokritem amerikanskem mostu in bližamo se v dolgem ovinku postaji Litijski. Trg Litija stoji vštric kolodvora unkraj Save, čez ktero je napravljen most namesti poprejšnjega broda. Svoje dni slovela je tudi Litija, kajti tesale so se tukaj večidel savske ladije „tombasi“ imenovane; tudi vrvarji so imeli tukaj svoje delavnice in so pleli močne vrvi za rabo pri povodnji vožnji. Zdaj se je, kakor marsikje na svetu, tudi tukaj vse nekako presukalo. — Ker veš, da marsikaj rad staknem, me je tudi tukaj mikalo na bližnji Bogensperk, kjer je svoje dni bival naš slavni rojak Valvazor, spisoval in natiskoval svojo imenitno knjigo: „Slava kranjske vojvodine“ ter druge sloveče spise, pa s tem žrtvoval celo svoje lepo premoženje domovini. Al — kondukter je bil zavekal le „fünf Minuten Aufenthalt“; toraj sem le iz daljave pozdravljal imenitno okolico nekdanjega domovja Valvazorjevega.

Toliko za danes. Zdravstvuj, da Ti drugo pisemce prinese

Tvoj iskreni brat

Jože Žlindrovič.

Zemljo- in narodopisne stvari.

Bolgarska in Bolgari.

1. Obseg zemlje bolgarske.

Bolgarska ali Bolgarija ne znamenuje zmiraj ene reči.

V zmislu ožjem imenuje nam zemljo, ktera leži med Balkanom, Srbijo, Dunavom in črnim morjem. Ta zemlja v liku podolgastega štirikota nosi na sebi to ime v političnem ali upravnem (administrativnem) zmislu. V širjem in to narodopisnem ali etnografičnem zmislu pa se razumevajo v ti besedi vsi kraji, po kterih stanuje bolgarski narod. Kakor hrbtišče skoz človeško telo, tako skozi celo bolgarsko zemljo v tem narodnem zmislu gré balkanska gora, in to počenši že od blizo Kosovega polja pa vse do blizo Šumle, Drenopolja, kjer neha na izhodu.

V narodnem tem zmislu, kteri se nas po našem pravilu tiče več, kakor v zmislu upravnem, Bolgari stanujejo po vsi zemlji od Dunava do egejskega morja, od Albanije ali Škipetarske do Šumle in Drenopolja, in od tega mesta dalje na nekih malih jezikih še celó do črnega morja.

Na polnočni strani mejaš je Donava in prek te vode jih je le malo kaj razkropljenih med Rumuni ali Romani. Na izhodni strani dosegajo črno morje posebno pri mestu Burgas; ali vendar med Šumlo (ali Šumno) in Varno velik je otok Turkov, ali bolje da rečem, Bolgarov, kteri so se povrnili k islamu (mohamedanski veri) pomešanih s Turki, ki so ravno v ti pokrajini zavzeli največ vasí in mest, tako, da jih v Evropi nikjer ne nahajaš v enakem razmerji, kakor ravno na ti nesrečni strani Bolgarije. Na južni strani dotikajo se egejskega morja samo na dveh ozkih mestih, dalje pa počenši od Burgasa meja med Grki in Bolgari gré skoro zmiraj blizo morja do Soluna (Thessalonike) in samo od Dimotike do Carigrada stanujejo Grki, kterim pravijo Fanarioti, glasoviti dereži posebno bolgarskega naroda.

Ta panoga Grkov, ki živé kraj egejskega morja, redko je čez dve milji široka, pogostoma je še ožja. Od Soluna meja v okrogu, kteremu je sredotočje v Macedonii, gré do jezera ohridskega. Od tod dalje proti polnoči mejaši se z divjimi Škipetari ali Albanezi (Arnauti) in to vse do Kosovega polja. Od Kosovega polja, kjer so Bolgari pomešani s Srbi in Škipetari, meja se zmiraj drži, rekel bi, bolgarske (to je južne strani) Morave, ter blizo Niša (Nissa) odskočivši od nje gré na Dunav pri Vidinu.

Ta prostorna zemlja ni še razmerjena, kakor si lahko mislimo; moremo še celó trditi, da večidel ni znana, kakor to zahteva znanost; vendar mereči jo z očmi na boljih zemljopisih smel bi trditi, da zemlja, kjer bivajo Bolgari, je menda več kot dvakrat veča od češke, moravske in avstrijansko šlezke skupaj. Al to pa je tudi res, da je posebno v tako zvani Žagori (to je proti izhodu od Macedonije in kraj gornje in srednje Marice) sèm ter tjè otočičev turških, in na nekem mestu tudi od Cincarov, to je, Rumunov južnega narečja. (Kdor bi rad imel najbolji narodoslovni pregled in zemljovid turške zemlje, da mu pregled bolje ostane v glavi, naj si kupi nemško izdanje Lejeanovega dela o evropejski Turčii; delce dobi se za neke krajcarje čez goldinar.)

2. *Zemljopisni pregled gorá in rek.*

Ob koncu prvega razdelka je že rečeno, da še velik del zemlje bolgarske ni še toliko znan, kakor to zahteva znanost. Človek je pač že take narave, da zmiraj rad dalje sili, akoravno še domačije prav ne pozná. V Afriko potujejo in potujejo možje z največim pogumom ter preiskujejo daljavo, kar nam je pa pred nosom, to je, Albanija, in vsi kraji okoli Balkana, te na mnogih straneh poznamo le iz pripovesti kupcev pa hitrih popotnikov. Ravno sedanjemu času je pridržano, da po teh krajih na avstrijanske stroške potuje doktor Hahn, kteri je že opisavši Albanijo pot iz Belega grada v Solun pokazal, da saj v nekem zmislu je mož za to.

Kakor je že rečeno s početka, sredi cele bolgarske zemlje nahajamo balkanske gore, ktere se vlečejo od zapada proti izhodu; od tega hrbtišča proti severnemu Dunavu in proti južnemu egejskemu morju odbijajo se kratke panoge planinske, kakor rebra v telesu.

Te gore imajo v zemljopisnem kakor tudi v narodnem pomenu središče na sveti gori, ki ji pravijo Rilo; iz nje dobijo vodo in začetek: Marica Karasu ali Nesto in Isker; od nje mogel bi po hrbtu priti skoro na vsako stran tega naroda, kar je za brambo narodno posebno v hajdučkem življenji prevelike važnosti; to ti je gora kakor srce v človeškem telesu, ki se v njem stekajo vse žile ter krv razliva in donaša vsem udom. Narod je dal ji ime „sveta gora“, ter se tam shaja in zbira pri posebnih cerkvenih in narodnih zgodah in priložnostih.

Imena od vseh teh gor niso na vseh zemljovidih enake, kar nam dokazuje, da še zemlja ni razgledana in popisana.

Na zapadni ali večerni strani od Kosovega polja, na kterem je mesto Pristina, gré neka zvrž proti jugu do Šardagha; s kterim se, kakor misli Bouè v svojem potovanji po Turškem, dokončuje značaj in narava zapadnih gor turških, ter se cela druga vrsta začenja s Karadaghom ali Črno goro, ktera pa kot mejaš stojí sama med dvema nižinama, ki vodite od severne strani, to je, od Sitnice, ki teče v Ibar in dalje v srbsko Moravo in od severno-izhodne strani, to je, od bolgarske Morave k Vardaru na južno macedonski strani. Popred so ljudje mislili, da je na tem mestu Bog vé kaka huda in strašna gora, zdaj nam je to celó drugač znano, ker ta Črna gora ne bo viša od 3000 čevljev, dasiravno naši zemljovidi in to najbolji, posebno pa šolski, ravno na tem mestu strašé s črno svojo senco.

Na zapadni strani od te Črne gore (Kara Dagha) je mesto, na kterem se ena voda razteka na dvoje, tako da en del teče proti severu v mlako ali močvir, kteri je južni del Kosovega polja, in dalje v Sitnico in srbsko Moravo, drugi del pa je začetek od Neredimk, ktera dalje teče v Vardar in egejsko morje. To mesto ni 1400 čevljev visoko nad morjem, na izhodni strani od Kara Dagha ali črnega brega pa najviše mesto, kjer se raztekate vodi, stoji 1328 parižkih čevjlev nad morjem.

Koliko je znan ta kraj, vidi se iz tega, da najnoveji zemljovidi, na pr. Stielerov, tam, kjer bi morala biti velika planjava Kosovega polja, kažejo goro tako, da je ime polja napisano po bregu!

Gore dalje od Črne gore že pripadajo balkanskim, ker so prav enake narave z uno panogo, ki jim na zemljovidih napisujejo to imé.

Od Črne gore do blizo Rila zemljovid Sydowov pokazuje ime Kurbetska planina (na drugih nahajamo Egrisu dagh), ktera se okoli izvira Strume (Strymona) vije; od nje med bolgarsko Moravo in Iskerom, ki oba hitita proti Donavi, na severu gré panoga pod imenom stara Planina in Suha gora do Dunava. Pri izviru Strume zavije se na južno stran ter pod imenom Vitoške gore gré proti južnemu izhodu do Rila odpustivši popred na jug eno panogo med Vardarom in Strumo, drugo med Strumo in Nestom (Karasu), ktero Kiepert imenuje Kastanjac (Pangaios). Tako pridši do Rila, ki je po Sydowu 9200 čevljev visok (?), prihajamo do druge nižine med Iskerom in Marico, kteremu pravijo Trajanska vrata, kjer se gora zopet deli, kakor na razohe, ter en del med Nestom in Marico pod imenom Despoto gré na južni izhod, dokler se ne krije v egejskem morji, drugi pa pod imenom Balkana ali Hema

naravnost proti iztoku, gré do Črnega morja. Blizo tega morja odtrguje se mala panoga tako, da se na severni izhod zavije okoli vode Kamčika, ter pri Varni utone v morje; nji se pravi mali Balkan. — Na jugu odpadate dve veji; ena med Marico in Tundžo, ter obsega premili kraj Kazanlik, kjer Bolgari in Turki obdelujejo rožne polja in rožno olje pridelujejo; druga med Tundžo in Črnim morjem gré skoro do Carigrada, pravijo ji Strandža, ter se je vsaka vojska bojí zavoljo strašne raztrganosti in divjosti. (Dal. prih.)

Dopisi.

Iz Trsta 30. jan. J. G. V. Namesti lastnega popisa o veselicah čitavnice naše vam priobčujem, kar je pisal „Diavoletto.“ „Prva veselica v čitavnici tržaški je bila 25. t. m. Ob osmih se je tam snidlo znamenito število gospodov in gospá, da bi se udeležili te veselice, ki je trpela do štirih po polnoči. Najprej so se poslavili vrli čitavnični pevci s petjem v slovenskem, srbskem in českem jeziku. Po tem se je plesalo. Godla je izvrstno soldaška banda. Zala dvorana (Casa Ara) je bila prav lepo razsvitljena. Druga veselica ali tako imenovana „beseda“ je odločena za 6. februarja. Nadjamo se, da tudi takrat ne bo manj živosti in razveseljevanja v čitavnici med povabljenimi, kakor je bila gori omenjeni večer. Ker pa čitavnica je zdaj predeleč od središča mestnega, bo preložena 24. avgusta v prvo nadstropje lepe Opujčeve hiše na planjavi „rudečega mosta.“ Gotovo je, da udje bodo potem veliko bolj zadovoljni, zlasti po nekterih prenaredbah, ki se imajo vpeljati, da bo čitavnica še prijetneja in živejša.“

Iz Vranskega na Štaj. J. L. — Le malokdaj se bere v naših „Novicah“ kak dopis iz tega okraja, češ, da se pri Vranščanih národni duh še izbudil ni. Nikakor! Vranščani niso zaspanci. Začeli so se zavedati národnih pravic. Že so hotli poddružnico celjske čitavnice vtemeljiti; pa njih vrlo početje se je razbilo na skali protivni. To pa jih ne ustraši, da ne bi bili Slovenci z dušo in s telesom. Dokaz tega je, da 7 iztisov „Novic“ v našo vas dohaja. Razun njih imamo tukaj skorej vse slovenske časnike, pa tudi več hrvaških listov. Le ne česa nam še manjka, in to je: pevskega društva. Od več strani se je želja slišala, da bi se včasih napravili večerni shodi in popevale domače pesmi, s kterimi se razveseljujejo drugod po svetu. Pa je le premalo samostalnosti. Vendar, če Bog dá, se bo to napravilo. — Tukajšnja šola si tudi prizadeva otroke nad podlagi materinskega jezika za prihodnje življenje izobraževati. Toraj je pa tudi Vranščani ne zabijo. Gosp. M. Hrašan, usnjarski mojster, in gosp. Oset, kupčevavec sta ji tintnikov in tinto brezplatno podariti blagovolila. Hvala!

Iz Celovca 26. jan. ⁂ 24. dne t. m. smo odprli čitavnico našo. „Pozno pridemo, pa vendar pridemo“ — moremo zdaj reči čitateljem našim. Čitavnico imamo, in podoba je, da na krepki podslombi. Začetek je bil veličasten, ne le po tem, kar je odbor udom in gostom svojim (kterih je bilo nad 300) krasnega podal v besedi in pesmi, temuč tudi v tem, kako je bilo vse sprejeto. To ti je bilo slava- in živioklicev, da so si lahko „ad notam“ vzeli protivniki naši, da ni še propala Slovenija! Ker se nadjam, da Vam bo kdo bolj na drobno popisal to veselico, v kteri tudi deželnih glavarjev in drugih velikašev nismo pogrešali, Vam pošljem le te vrstice kot vtisek svojega srca, ki je doživelo veseli dan, da se tudi v Celovcu je odprlo svetišče narodnega življenja. Bog daj srečo! — Naj dostavim še to: Tisti večer, ko se je čitavnica odprla, je bil telegrafen uradnik v neki privatni hiši, kamor se navadno več dobrih znancev zahaja, da se kratkočasijo med seboj. Ko se deseta ura bliža, pravi uradnik, grém domú spat; saj blezo necoj nikdo ne bode več telegrafoval; vojske ni; mislim tudi, da umrl nihče imeniten ni; kaj druzega pa tako vsak podnevu utegne daleko pisati. Kakor rekel, tako storil. Ko pa drugi dan zopet v družbico pride, pripoveduje, kako mu je šlo nocojšno noč. Komaj pride domu, je že zaklenkalo; kaj je bilo? Telegram je prižvižgal na čitavnico. Komaj se v posteljo zakoplje, že zopet zacenglja; prismukal je zopet telegram čitavnici, in tako je šlo do dvanajstih, da jih je prišlo v vsem skupaj menda 15; celó iz Moskve je eden pribliskal; šlo je, kakor da bi bil vès slovanski svet na nogah bil.

Iz Idrije. = V torek, 27. januarja smo imeli v Idrii prav vesel večer. Napravili so namreč naši pevci v gostivnici Brusovi večerno zabavo, ktere se je udeležilo veliko gostov iz raznih stanov. Peli so pevci: „Ljubica“ „Ilirija oživljena“, „Mihova ženitev“, „Zechers Wunsch“, „Noč“ in „Rudarska“. Vsaka pesem je bila z veliko hvalo sprejeta, kajti peli so gospodje izvrstno ter pokazali, da pod vodstvom vrlega pevovodja gosp. J. Gnjezda dobro napredujejo. Le tako naprej, in nadjati se nam je še mnogo lepih veselic. S tega pa dragi naši bravci tudi lahko posnamejo, da slavna naša Idrija, kadar je samosvoja, še zmiraj stojí, kakor je stala, na domači zemlji.

Iz dolenskega Zasavja 30. pros. — V Sevnici se je sem po novem letu osnoval nemški „Leseverein“, ustrojen je na kopitu nemških kazin, pa saj toliko enakopravnosti kaže, da tudi nekaj slovanskih časopisov se nahaja v številu druzih. Mi nimamo nič zoper to, da nemška inteligencija skrbí za svoje potrebe; al mi moramo skrbeti tudi za svoje; viša nam je narodna naloga, ktera ima skrbeti za tako potrebno izobraženje našega slovenskega ljudstva, ob tem, žalibog, še zapuščenem savskem pobrežji, in ktera se doseči more le je po čitavnicah, ktere ob enem, ko skrbijo za pošteno razveseljevanje, skrbé tudi za omiko narodovega jezika. Da tedaj med trdimi Slovenci ima le čitavnica važen posel, je jasno kot beli dan. Od bele Ljubljane do kraljevega Zagreba ni ob savskem pobrežji dosihmal še nikjer čitavnice! Kaj je temu krivo? Ali nam manjka mož zato, da bi se lotili imenitnega poklica? Ne, ne! Al krepke volje je treba! Spomnite se Koseskovih besed:

Volja poprav vam bodi in skrb, — izida ni dvombe!

Nadjamo se tedaj, da se kmali začnó priprave za to, česar je nam živa potreba — za čitavnico!

Brezenšekov.

Iz Kranja 1. sveč. — Beseda včerajšnja v spomin Vodniku in obletnici čitavnice naše bila je posebno slovesna. Ni nam mogoče že danes obširnejega popisa podati, tedaj več o tej krasni veselici drugi pot.

Iz Kranjske gore. — 26. jan. se je prikazal pri nas brž ko ne stekel pes, ki je drvil proti Jesenicam. More res kaj posebnega biti v zraku, da v tej hudi zimi se toliko sliši od steklih psov.

Iz Loke. ** V nedeljo 24. jan. smo imeli v čitavnici naši besedo Vodniku v spomin, pri kteri se je očitno pokazal krepki napredek našega društva. Po predgovoru predsednikovem, v kterem je lepo razložil zasluge Vodnikove, so sledile pesmi, deklamacije in godba našega čitavničnega orhestra, s kterim se po pravici moremo sponašati; zraven naših g. pevcev so peli tudi g. pevci iz Kranja. Razveselil nas je presrčni pozdrav „Južnega Sokola.“ Da ob kratkem rečemo, bila je beseda prav vesela in krasna; lahko bi tisti, ki mislijo, da v čitavnici naši ni tako krepkega življenja, kakor

drugod, se prepričali svoje krive misli, ako bi prišli h kaki besedi naši!

Iz Ljubljane. — Tudi občinska (srenjska) postava, kakor jo je sklenil lanski deželni zbor, ni potrjena, tedaj jo bo c. kr. vlada letošnjemu zboru še enkrat predložila. Potrjena pa ni bila zavoljo §§. 14. 20. 24. 28. pod 13. 36. 55 srenjske postave in §. 33. volitnega reda in zavolj odstranjenega §. 80. vladnega predloga. — Brž ko ne se začnó deželni zbori po veliki noči.

— Vsaki čas se pričakuje razpis novih volitev mestnega odbora, ki so v nekterih mestih že razpisane. Po deželi pa se neki ne bojo volili novi župani in odborniki, dokler ne pride nova srenjska postava.

— Z velikó hvalo se je tù sprejel govor gospoda dr. Karola žl. Wurzbach-a v državnem zboru, v kterem se je krepko poganjal, da bi odvrnil deželi naši silne stroške za nezakonske matere in otroke v tržaški porodnišnici.

— Gosp. Luka Jeran, ki je bil kot vrednik „Danice“ po ljubljanski c. kr. deželni sodnii tožen, da sestavek „S križne gore“ 7. mal. srp. po §. 303, 307 in 239 kaz. zak. bega očitni mir in red, naznanja v poslednjem listu „Danice“, da ga je c. kr. viša deželna sodnija v Gradcu popolnoma nedolžnega priznala. — Popraviti imamo tudi naznanilo v poslednjem listu „Novic“ o tem, da g. Klein ni bil zavoljo pomanjkanja dokazov kazni oprosten, ampak popolnoma nedolžen spoznan.

— Danes zvečer je slovesna beseda Vodniku na spomin v čitavnici naši. Ker se „Novice“ že tiskajo, predno se je začela slovesnost, ni nam mogoče povedati že, kako je bilo. Po vsem, kar slišimo, bi trebalo, da bi imeli danes trikrat večo dvorano.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Zbornica poslancev v državnem zboru dunajskem je 25. dne p. m. sklenila postavo, da vprihodnje v porodnišnicah in nornišnicah kjer si koli bodi plačuje vsaka dežela za svoje ljudí, ako sami plačati ne morejo. C. k. vlada je podala to postavo državnemu zboru v pretres; izvoljeni odbor jo je z malimi spremembami sprejel, in večina zbora je pritrdila. Dr. Wurzbach se je s temeljitimi dokazi ustavljal tej postavi; prašal je najpred, kako da vlada ta „odlomek“ predlaga državnemu zboru, ker so vendar še bolnišnice in najdenišnice (hiše za najdene otroke), o kterih bi se tudi móglo govoriti; rekel je, da prvo in pred vsem bi bilo treba to vprašanje dognati, ali imajo porodnišnice in najdenišnice vprihodnje še biti ali ne? Res, da razmere deželá so o tej zadevi tako različne, da se ta važna reč ne dá po enem kopitu strojiti; naj se zaslišijo najpred deželni zbori. Kranjsko deželo, iz ktere gré v Trst vsako leto veliko žensk v službo, bo ta postava hudo hudo zadela, zakaj poštene pridejo v službo, al tlak primorskega kupčijskega mesta je zlo polzek — v službi dobé otroka ter grejo ž njim v porodnišnico; tak otrok ni Kranjec, pa vendar bo morala kranjska dežela plačati stroške za otročnico in otroka; ne reče se preveč, ako bo morala vsako leto plačati okoli 14.000 fl. Dr. Wurzbach je tedaj nasvetoval, naj se odloží za zdaj ta postava in vlada naj prihodnjemu državnemu zboru predloží postavo, ki je terjatvam časa in vednosti primerna, za bolnišnice, porodnišnice, najdenišnice in nornišnice. Govoril je tudi Čupr, naj država, kakor je to do leta 1852 bilo, na-se vzame te stroške. Al ne Wurzbachova, ne Čuprova ni obveljala; sklenjeno je bilo po večini, kakor je vlada zahtevala. — V seji 28. jan. je moravski poslanec Ryger s 70 družniki predložil državnemu zboru nasvèt, naj se sklene, da se diplom od 20. okt. 1860 in patent od 26. febr. 1861 v tem prenaredí, da za vse kraljestva in dežele avstrijanskega cesarstva veljá edina civilna in kazenska postava in da naj vse sodniške zadeve spadajo v opravilstvo vesolnega državnega zbora. Res čudno je, kako je mogel kdo ta predlog podpisati, dokler cesarski diplom od 20. oktobra 1860 veljá za „nepremakljivo ustavno podstavo“ našega cesarstva! — Ravno v tej seji pa se je začela razprava, o kteri se pravi, da je zvonec nosila v letošnjem zboru — šlo je namreč zato: ali naj državni zbor dovoli tistih 10 milijonov, ktere vlada zahteva za armadne stroške v Schleswig-Holsteinu. Poročevavec je bil dr. Giskra. Vsi ministri so bili pričujoči, vse galerije poslušavcev polne. Giskra popisuje zgodovino Schleswig-Holsteincev in stan njih pod dansko vlado, ki jim je v šolah, kancelijah, v cerkvi in javnem zivljenji materni (nemški) jezik vzela in danski jezik vrinila; dalje pretresuje postopanje avstrijanske vlade, ktero se poteguje za Dance, in pravi, da nevarno pot hodi, ker s tem, da misli, da bo z malo vojsko zatrla vse, utegne uneti veliko vojsko po svetu. Giskra priporoča tedaj zboru odsekov nasvet, naj se ministerstvu dovoli le 5 milijonov in 343950 gold. za to, kar zadeva vzajemnih stroškov za zvezno eksekucijo v Holstein-Lauenburgu, in naj se ministerstvu izreče, da zbor ne potrdi postopanja vladnega v schleswig-holsteinskih homatijah. Za njim stopi c. k. dvorni svetovavec Biegeleben na oder in zagovarja vladno postopanje, rekši, da londonska pogodba je zvezda, ki vodi Avstrijo in Prusijo, in po tej pogodbi se mora Danija vzdržati celotna. Če nemški narod zahteva, da postane Schleswig-Holstein nemški, se avstrijanska vlada mu ne more pridružiti, ker Avstrija ne sme pripustiti, da bi obveljala národna polika; sicer se klicu: „Nemčija naj seže do Königsau-a“ brž pridruži „Italija naj seže do jadranskega morja“. On terja tedaj, naj se vladi dovoli 10 milijonov. — Za njim so govorili v zmislu Giskrovem proti vladi poslanci dr. Berger, dr. Brinz, dr. Rechbauer, Kuranda, Skene, dr. Hrbst, Kaisersfeld, — zoper odsekov predlog in za vlado so govorili poslanci Brints, baron Tinti, baron Pratobevera, grof Hartig, Sartori, Brosche, Ryger, Poljak Groholski pa je nasvetoval neki dostavek odsekovemu predlogu, kteri meri na to, da se pripustí prihodnji določbi, kako naj se postavijo v Avstrii dežele, ki niso v nemški zvezi proti unim, ki so v nji. 3 dni je trpela razprava; govori so bili nekteri prav sjajni, nekteri zlo ostri zoper vlado. Da se zatiranemu nemškemu narodu v Schleswig-Holstein pomaga, mora tudi želeti vsak Avstrijan; al pomagajo naj Nemci, ker Nenemcem je vse eno, ali v Schleswig-Holsteinu vlada kak Glücksburger ali Avgustenburger. Čudno je bilo slišati govornike, ki so povdarjali le „nemško orožje“, „nemško kri“, češ, da le ona je naredila Avstrijo za to, kar je, in jo rešila iz večkratne nevarnosti. Vse to se glasí tako, kakor da bi ne bili ne Slovani, ne Ogri itd. prelivali krví za Avstrijo, ampak le Nemci!! — Do danes še ne vemo, ali je „nezaupnico v vladno postopanje“ sprejel ali zavrgel državni zbor; to pa je že znano, da ni dovolil vladi vseh 10 milijonov, ampak le polovico po nasvetu odsekovem, kakor smo gori rekli. — Čedalje bolj je podoba, da se vname huda vojska na Nemškem, ker Angleži se pripravljajo na pomoč Dancem. Tako pa pridete Prusija in Avstrija v stisko med združeno dansko-švedsko in angležko silo in med silo nemško. 1. dne t. m. je prusko-avstrijanska armada prestopila mejo schleswiško.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.